

KONSTRUKCIJA UPITNIKA PRETJERANOG SAMOPOUZDANJA I MOGUĆNOST NJEGOVE PRIMJENE U PODRUČJU SPORTA

QUESTIONNAIRE FOR MEASURING OVER-CONFIDENCE AND ITS POSSIBLE USE IN SPORTS

Joško Sindik

Institute for Anthropological Research, Zagreb, Croatia

SAŽETAK

U svakodnevnom se životu daju percipirati neki karakteristični stavovi pojedinaca, koji se mogu opisati kao pretjerano samopouzdanje. Riječ je o samouvjerenosti koja nije podudarna s realističnom procjenom vlastitih karakteristika, odnosno sposobnosti i vještina u različitim područjima života. Da bi se pokušalo teorijski rastumačiti pretjerano samopouzdanje, krenulo se od pretpostavki koje daju psihoanaliza (obrambeni mehanizmi ličnosti), te koncept precjenjivanja točnosti rješavanja postavljenih zadataka («overconfidence»). Cilj istraživanja bio je utvrditi postoji li relativno jedinstveni skup međusobno povezanih karakteristika koji bi se mogao opisati kao pretjerano samopouzdanje.

Ispitan je prigodni uzorak od 197 sudionika oba spola, heterogenih zanimanja te stupnjeva obrazovanja. Sastavljena je preliminarna verzija Upitnika pretjeranog samopouzdanja.

Upitnik je pokazao zadovoljavajuću pouzdanost. Također, utvrdili smo da tri dobivene dimenzije upitnika značajno razlikuju sudionike u odnosu na spol ali ne i stručnu spremu. Dimenzije pak nisu bile značajno povezane s demografskim varijablama.

Upitnik je pokazao zadovoljavajuće metrijske karakteristike. Pretpostavljena je mogućnost primjene konstrukta u području sporta i dane su smjernice za buduća istraživanja.

Ključne riječi: konstrukt, pouzdanost, povezanost, sport

SUMMARY

In everyday life can be perceived some typical attitudes of individuals, which can be described as excessive self-confidence. It is about self-esteem that does not match with a realistic appraisal of their own characteristics and abilities and skills in different areas of life. To attempt to theoretically explain over-confidence, we started from the assumptions that make psychoanalysis (the defense mechanisms of the personality), and the concept of over-estimation of the accuracy of solving the set tasks ("overconfidence"). The aim of the research was to determine whether the relatively unique set of interrelated characteristics that could be described as self-sufficiency exist.

For this purpose, the occasional sample of 197 respondents of both genders is tested. The subjects in sample had heterogeneous occupations and levels of education. The preliminary version of the Over-confidence Questionnaire for measuring this hypothetical construct was applied.

The Questionnaire showed satisfactory reliability. Also, we have found that the dimensions of the questionnaire differ significantly the respondents in relation to their gender but not in relation to education. The dimensions were not significantly associated with demographic variables.

The questionnaire has shown satisfactory metric characteristics. The possibility of applying the construct in the sport and the guidance for future researches were given.

Keywords: construct, reliability, correlation, sport

UVOD

Samopouzdanje je osjećaj ili vjerovanje u vlastite sposobnosti (9). Weinberg definira samopouzdanje kao vjerovanje u vlastite sposobnosti kako bi se ostvarila odgovarajuća vještina i znanje, kako fizički tako i psihički, radi ostvarenja svog individualnog igračkog potencijala (9). Socio-psihološki koncept samopouzdanja odnosi se na sigurnost u vlastite sudove, sposobnosti, moć i slično, što se ponekad pokazuje vrlo široko (7). Samopouzdanje nužno ne implicira samouvjerenost ili vjerovanje u nečiji sposobnost uspjeha. Primjerice, netko može biti manje sposoban u nekom sportu ili aktivnosti, ali istovremeno biti siguran u odabir neke vrste ponašanja, jednostavno zato jer mu ishod te aktivnosti nije bitan. Odatle, pouzdanje ili sigurnost (confidence) se opisuje kao stanje u kojem pojedinac vjeruje da je njegova pretpostavka o nečemu točna, ili pak da je akcija koju je odlučio poduzeti ispravna i najbolja od raspoloživih (7). U svakodnevnom se životu daju percipirati neki karakteristični stavovi pojedinaca, koji se mogu opisati kao pretjerano samopouzdanje. Riječ je o samouvjerenosti koja nije podudarna s realističnom procjenom vlastitih karakteristika, odnosno sposobnosti i vještina u različitim područjima života. Karakteristiku koja se odnosi na pretjeranu uvjerenost u ispravnost vlastitih prosudbi izvršenja nekog zadatka, ali i pretjeranu uvjerenost u etičku ispravnost vlastitog ponašanja, važno je moći procijeniti. Naime, u aktivnostima u kojima se očekuje postizanje određenog učinka (kao što su primjerice radne i kineziološke aktivnosti) bitno je da je pojedinac samouvjeren, ali u isto vrijeme i u dovoljnoj mjeri samokritičan i svjestan vlastitih ograničenja. Pretjerano samopouzdanje, kao i pretjerani optimizam ne trebaju biti poticaj napredovanju, već ga mogu inhibirati, upravo zbog nerealnih očekivanja koje pojedinac ima, a koja ga ne motiviraju na ulaganje napora, već na odustajanje, odnosno pogrešno usmjerenu aktivnost (8). Da bi se pokušalo teorijski rastumačiti navedene pretpostavke, krenulo se od tumačenja koje daju psihoanaliza (neki obrambeni mehanizmi ličnosti koje osoba koristi u opisanim situacijama), te koncept koji se u literaturi naziva «overconfidence» (previše pozitivna procjena vlastitog učinka). Prvi koncept više se odnosi na ličnost odnosno razinu samopoštovanja, a drugi na procjenu pojedinčeva postignuća.

Obrambeni mehanizmi ličnosti

Obrambeni mehanizmi su, prema psihoanalitičkoj terminologiji, tehnike kojima se Ego služi za obranu od nagona (tj. opasnih nagonskih pulzija) i nepodnošljive tenzije afekata (10). Osnovni joj je cilj narcistička zaštita, izbjeci svaku vrstu nezadovoljstva, libido okrenuti ka Egu, te adaptaciji na vanjski svijet. Psihički aparat ličnosti teži k ponovnom uspostavljanju ravnoteže poslije poremećaja koji je nastao pod utjecajem vanjskih impulsa i stresora. To se postiže, najprije, rasterećenjem napetosti koja je stvorena, a kasnije njenim "potiskivanjem". Kad god ne uspije održavanje ravnoteže, te ustraje stanje visoke napetosti, stvara se stanje opasnosti. Tada nastaju tri tipa ego-anksioznosti: realna, neurotična i moralna.

Anksioznost se rješava korištenjem mehanizama obrane: nesvjesno ili distorzijom realiteta (10). Nekoliko je različitih vrsta mehanizama obrane ličnosti (10, 34). Najprimitivnije su psihotične obrane - halucinatorna projekcija, psihotično poricanje, iskrivljavanje, i česte su u snovima i projekcijama, i u djece do pete godine. Narcističke obrane su nijekanje, primitivna idealizacija, projekcija, projektivna identifikacija, cijepanje, izvrtnje (10, 34). Nezrele obrane obuhvaćaju podvrste kao što su acting out, identifikacija, introjeksija, projekcija, regresija, pasivno agresivno ponašanje, somatizacija, shizoidne fantazije, blok, hipohondrija. Zrele ili zdrave obrane su altruizam, anticipacija, asketizam, sublimacija, humor, supresija. Konačno, neurotske obrane su: disocijacija, izolacija, potiskivanje, premještanje, pomak, kontrola, inhibicija, intelektualizacija, racionalizacija, izolacija, reaktivna formacija, seksualizacija, eksternalizacija (10, 34).

Uvidom u literaturu s područja psihoanalize, može se pretpostaviti da bi osnovni obrambeni mehanizam koji bi bio u osnovi tzv. pretjeranog samopouzdanja mogao biti reaktivna formacija. Međutim, u osnovi pretjeranog samopouzdanja također bi (u nešto manjoj mjeri) mogli biti racionalizacija, intelektualizacija, te kontrafobični mehanizam. Racionalizacija je nesvjestan proces gdje se osoba, u pokušaju da sakrije od sebe i od drugih motive svojeg aktualnog instinktivno obično determiniranog ponašanja, brani dajući najčešće vrlo uvjerljiva racionalna objašnjenja (10, 34). U procesu racionalizacije postiže se kompromis koji je rezultat interakcije između primarnog i sekundarnog procesa mišljenja, pri čemu se popušta pred impulsima ili obranama: opravdanje treba da bude prihvatljivo za cijelu ličnost. Intelektualizacija je kao obrana u veoma bliskoj vezi s racionalizacijom, a odnosi se na ekscesivno korištenje intelektualnih mogućnosti kako bi se izbjegli afektivni doživljaji i očitovanja (10, 34). Koristeći se kontrafobičnim mehanizmom obrane, ego pojedinca pokušava udaljiti fobičnu anksioznost ekscesivnim, a katkad prenatrpanom i preuveličanom aktivnošću, posebno u odnosu prema izvorima odakle dolazi strah ili briga za nešto što je u okviru fobičnog doživljavanja (10, 34). Konačno, reaktivna formacija jedna je od bazičnih ego-obrana koja osnažuje pojedinca da očituje neprihvatljive impulse pretvarajući ih u sasvim suprotne oblike. Reaktivna formacija je obrana koja je karakteristična za opsesivno-kompulzivnu psihoneurozu, ali se susreće i u drugim psihoneurozama (10, 34). U slučajevima kada se ova obrana vrlo puno koristi u ranom stupnju psihoseksualnog razvoja, odnosno razvoja ega, ona se može odraziti kao sastavni dio karaktera. Jasno je da se kod obrambenih mehanizama radi o vrlo složenom fenomenu i da postoje teškoće u preciznom definiranju kriterija ponašanja koja imaju obrambenu kvalitetu. Postoje i znatna preklapanja u značenju mnogih obrana, a neki mehanizmi su znatno povezani međusobno. Dijagnostički i statistički priručnik mentalnih poremećaja (2) navodi ukupno 18 obrana, a povjerenstvo radne grupe je predložio definiciju mehanizama obrane kao obrazaca osjećaja, misli ili ponašanja koji su relativno nenamjerni, automatski i nastaju kao reakcija na percepciju psihičke opasnosti. Konstruirani su za skrivanje ili ublažavanje

konflikta ili stresova koji mogu izazvati anksioznost. Neki od ovih mehanizama, poput projekcije, cijepanja i acting-outa su gotovo uvijek neadaptivni, a drugi poput svjesnog potiskivanja i negacije mogu biti i adaptivni i neadaptivni ovisno o njihovoj ozbiljnosti, nefleksibilnosti i kontekstu u kojima se javljaju.

Haan (17) navodi rezultate različitih istraživanja, po kojima je češća upotreba mehanizama obrane bila u negativnoj korelaciji s inteligencijom i socio-ekonomskim statusom, a pozitivno je korelirala sa psihopatološkim funkcioniranjem, sniženom snagom, ekstremnim političkim stavovima, negativnim stavom prema drogama. U drugim studijama nađena je povezanost između obrambenog funkcioniranja i anksioznosti, kao i ljubomore i mehanizama obrane (27).

S razvojnog aspekta su zanimljivi rezultati longitudinalnog istraživanja na uzorku studenata i uzorku dječaka niskog socijalno-ekonomskog statusa u razdoblju od 40 godina (33, 34). Procjene tokom adolescencije (do 20 godina), mladosti (od 20 do 35 godina) i zrelog doba (preko 35 godina) pokazale su da se korištenje zrelih obrana (anticipacija, sublimacija) povećavalo s dobi, dok su nezrele obrane bile sve manje prisutne. Isto tako, emocionalna usklađenost u djetinjstvu bila je povezana sa prisustvom zrelih obrana u odraslosti. Istraživači su pratili i razinu uspješnosti i napredovanja u društvenoj hijerarhiji. Prisustvo tri mehanizma bilo je od posebnog značaja (altruizam, intelektualizacija i anticipacija), čak u većoj mjeri nego razina inteligencije, ego-snaga i obrazovanje roditelja.

Studije Brodya i sur. (6) ukazale su da djeca počinju negirati socijalno nepoželjna osjećaje već s dvije godine, što se do predškolske dobi intenzivno povećava. Poslije osme godine obrambeno ponašanje se u principu smanjuje i tada djeca počinju s korištenjem psihološki sofisticiranijih obrana (npr. intelektualizacija). Po nalazima istraživanja, šestogodišnjaci u odnosu na četverogodišnjake češće uključuju obrane i manje su skloni pripisivanju intenzivnih i negativnih emocija sebi i drugima. Ames i sur. (3) su primjenjujući Rorschachov test na uzorku djece od 2 do 10 godina pokazali da se mehanizam negacije smanjuje s dobi. Cramer (11) je proučavala dobne razlike u korištenju negacije, projekcije i identifikacije kod četiri grupe djece (predškolska dob, osnovnoškolski, rana adolescencija i kasna adolescencija). Pokazalo se da se negacija najčešće koristi kod najmlađih, a zatim se nadalje smanjuje. Kod nešto starije djece negacija se provodi verbalizacijom. U fantaziji, dijete je u stanju transformirati slabost u snagu, strah u hrabrost, neuspjeh u uspjeh. U srednjoj dobnoj grupi je prevladavala projekcija dok je tokom adolescencije mehanizam identifikacije bio dominantan. Projekcija je obrana koja je znatno zrelija od negacije, ali primitivnija u odnosu na identifikaciju. Odnos između obrambenog funkcioniranja tokom adolescencije i mentalnog zdravlja je ispitan u opsežnoj studiji koju su proveli Feldman i sur. (12). Uzorak je obuhvaćao 693 sudionika (183 normalnih adolescenata, 229 djevojaka s različitim psihopatološkim smetnjama, 99 delinkventnih mladića i 178 odraslih). Obrambeno funkcioniranje je procjenjivano putem DSQ (Bond Defence Style

Questionnaire) koji obuhvaća 24 mehanizma grupirana u tri faktora: nezrele obrane, zrele obrane i prosocijalne obrane. Organizacija obrambenih mehanizama razlikovala se ovisno o prisustvu određenih psihičkih teškoća. Pokazalo se, također da relativno korištenje nezrelih, odnosno, zrelih obrana korelira s kliničkom procjenom opće razine funkcioniranja i podataka dobivenih pomoću različitih inventara ličnosti. Izbor određenih obrana razlikovao se, mada ne uvijek i statistički značajno, u uzorku mladih adolescenata (11 do 15 godina) u odnosu na srednje adolescente (16 do 19 godina). Adolescenti od 16 do 19 godina češće su koristili mehanizme kao što su sublimacija, humor i povlačenje nego pasivnu agresiju i reaktivnu formaciju. Autori pretpostavljaju da je to u skladu s kognitivnim promjenama koje prate određeno dobno razdoblje. Kod odraslih osoba i mladih u razdoblju srednje adolescencije pretežno su se javljali i mehanizmi inhibicije, potiskivanja i supresije, dok su mlađi adolescenti upotrebljavali više reaktivnu formaciju i altruizam (prosocijalne obrane). U ovom istraživanju su se prosocijalne obrane (reaktivna formacija i altruizam) javljale kod mladih sudionika i osoba s psihopatološkim smetnjama, te su ukazivale na nezrelo obrambeno funkcioniranje. Međutim, reaktivna formacija i altruizam mogu imati drugačije značenje. U određenom kontekstu, posebno kod žena i starijih osoba, reaktivna formacija i altruizam mogu ići i uz zrelo obrambeno funkcioniranje. Jedan od zaključaka istraživanja je da se tokom procesa normalnog sazrijevanja smanjuje korištenje "nezrelih", a povećava upotreba "zrelih" mehanizama obrane (12).

Interesantne podatke nalazimo i u longitudinalnoj studiji provedenoj u Finskoj od strane Tuulio-Henriksson i sur. (32). U njoj je istraživana stabilnost obrambenog stila zadavanjem DSQ-a (Bond Defence Style Questionnaire) adolescentima od 15 do 19 godina prvi put, i pet godina kasnije. Također, ispitivano je koliko obrambeni stil adolescenata može predvidjeti pojavljivanje eventualnih psihijatrijskih teškoća a kasnije u životu. Autori su obrane klasificirali u tri obrambena stila: nezreli (acting out, poricanje, potiskivanje, cijepanje, izolacija, disocijacija, pasivna agresija, projekcija, somatizacija), neurotični (altruizam, idealizacija, reaktivna formacija, poništavanje) i zreli (anticipacija, humor, sublimacija, supresija). Pokazalo se da tokom vremena dolazi do smanjene upotrebe nezrelih i neurotičnih obrambenih stilova kod adolescenata oba spola, dok se rezultati na zreлом obrambenom stilu značajno ne mijenjaju. Djevojke su imale veće rezultate na neurotičnom obrambenom stilu kako tokom adolescencije, tako i kasnije. Psihijatrijski poremećaji u odrasloj dobi pozitivno su korelirali sa nezrelim obrambenim stilom kod oba spola, a negativno s zrelim obrambenim stilom kod osoba ženskog spola. Navodi se da su u 40% slučajeva obrambeni stilovi ostali nepromijenjeni. Jedan od načina kojim se objašnjavaju razlike u vrsti obrana za razne dobne grupe predstavlja kognitivni pristup problemu. S kognitivističke pozicije, korištenje neke obrane je određeno kognitivnom razinom djeteta i logičkom kompleksnošću same obrane (11). Naime, kognitivno jednostavnije obrane (negacija i

potiskivanje) prisutnije su kod djece i efikasnije su jer su u skladu s razinom njegova razvoja. Autor smatra da kognitivno razumijevanje određene obrane, zapravo, poništava njenu funkciju. S druge strane su zanimljiva zapažanja koja su se odnosila na obrambeno funkcioniranje u kasnijem životnom razdoblju. U dvije unakrsne studije su, procjenjivano je 28 mehanizama prevladavanja i obrane i dobiveni rezultati koji govore da najstarije osobe koriste slične obrane kao i znatno mlađi ljudi.

Pregled teorijskih stanovišta o obrambenom funkcioniranju, kao i različitih pristupa njihovog procjenjivanja i mjerenja, navodi na opće zaključke. Izgleda da bez obzira na način konceptualizacije postoji slaganje među psihodinamski orijentiranim teoretičarima da mehanizmi obrane predstavljaju neophodan i bazični aspekt mentalnog funkcioniranja. Također, vlada stav da se mehanizmi ne sagledavaju kao izolirani fenomeni već kao entiteti povezani s znatno širim kontekstom, koji obuhvaća emocije, crte ličnosti, određene biološke parametre. Čini se da nema "najboljeg" načina mjerenja kako osoba koristi mehanizme obrane. Pokazalo se da su klinička procjena kao i testovi samoprocjene ponašajnih derivata obrana u različitim stupnju pouzdani i valjani (9). Psihometrijska analiza je u velikoj mjeri potvrdila da su mehanizmi obrane povezani s različitim konceptima (ego snaga, stres, samovrednovanje, agresija, anksioznost, depresija itd).

Pretjerana uvjerenost u točnost prosudbi (overconfidence)

Postoje individualne razlike u stupnju uvjerenosti u točnost prosudbi u svakodnevnom životu (28, 29). Za ljude koji su skloni krajnostima u sigurnosti u točnost vlastitih prosudbi uvjereni su da su točne ili nikad nisu sigurni da li su točne), uvjerenost u točnost odgovora je nepouzdana, budući da je procjena točnosti upadljivo niža ili viša nego što je realna uspješnost izvršenja određenog zadatka (22). Posebno je precjenjivanje točnosti odgovora prisutno u situacijama kad je "sigurnost u tvrdnju o točnosti veća od relativne frekvencije točnih odgovora" (15, 16). Nekoliko pitanja iz toga proizlazi. Pod kojim okolnostima će se ovakva pogrešna procjena pojaviti? Kako takvu pogrešnu procjenu usmjeriti u «objektivnom pravcu»? Teoretski, procjena je vezana uz iskustvo: ako je iskustvo pozitivno i povratne informacije pokazuju da je dan točan odgovor, samopouzdanje bi se moglo povećati. Ako je feedback negativan, onda bi se trebalo smanjiti i samopouzdanje (ili ostati stabilno, primjerice u svrhu zaštite samopoštovanja). Loša usklađenost procjena točnosti i realne uspješnosti može proizaći iz pomanjkanja povratne informacije tijekom ispitivanog razdoblja, ili pak feedback može biti dostupan, ali i pogrešno interpretiran ili nedovoljno neiskorišten. Vrlo teška pitanja uzrokuju pojavu značajno više razine uvjerenosti u točnost odgovora (u daljem tekstu pretjeranog samopouzdanja) nego zadaci srednje težine i posve jednostavna pitanja, koji rezultiraju niskom samouvjerenošću. Kad se kombiniraju sve razine težine zadataka, žene su znatno manje pretjerano samopouzdanje nego muškarci. U principu je utvrđen neznatno utjecaj

feedbacka o realnoj točnosti odgovora, dok efekt se efekt povratnom informacijom inducirane samokritičnosti pokazao samo kod teških zadataka (29). Za testiranje pristranosti sudova o točnosti odgovora, provedene su studije o tome kako pokušati eliminirati pristranost u procjenama točnosti, te opisati uvjete u kojima će se pristranost pojaviti. Fischhoff (14) je naglasio da je jedan izvor pristranosti može biti realna uspješnost izvršenja zadataka, drugi razlog je pristranost u samom donošenju procjena, dok je treći razlog interakcija: neslaganje između procjena i uspješnosti izvršenja zadatka. Međutim, treba voditi računa i o dodatnim faktorima: moguće je da sudionici nedovoljno razumiju zadatak, ili da ga vide drugačije nego eksperimentator, ili da su sudionici loše motivirani. Fischhoff (14) je predložio nekoliko načina na koji ljudi mogu biti nepristraniji u procjenama: kad ih eksperimentator upozori o mogućoj pristranosti procjena, opisujući vrste pristranosti i njegovu veličinu, davanjem povratne informacije o točnosti procjena, te educirajući procjenjivače u točnom procjenjivanju. Fischhoff je istakao da je važno razumjeti osnovne mehanizme pristranosti u procjenama (14). Naime, premda se može dokazati pozitivne efekte treninga nepristranosti u procjenama, zašto se ipak pristranost u procjenama (precjenjivanje) ne smanjuje u svakodnevnom životu? Brojni su bili eksperimentalni pokušaji da se smanji pretjerano samopouzdanje korištenjem tehnika treninga nepristranosti.

Lichtenstein i Fischhoff (21) su proveli jedan takav trening usklađivanja procjena, nakon testiranja općeg znanja. Trening je rezultirao boljom procjenom učinka te smanjenim prekomjernim samopouzdanjem, uglavnom već nakon prvog feedbacka. Ova studija pokazala je da trening može proizvesti poboljšanje u usklađivanju procjena za neke ljude, ali ne i za druge (na primjer, za one koji su bili već na početku eksperimenta dobro procjenjivački usklađeni). Poboljšano usklađivanje procjena se može generalizirati na neke vrste zadataka, ali ne na sve. Dakle, dolazi do učenja usklađivanja, ali s ograničenom mogućnošću generalizacije. Glavne zamjerke ovom istraživanju ticale su se prevelike artifičnosti pitanja (bez mogućnosti primjene u svakodnevnom životu), te u malog broja sudionika, koji su pritom bili i poznanici eksperimentatora. Sharp, Cutler i Penrod (30) nisu pronašli razlike u promjeni usklađivanja procjena, bez obzira da li je dana statistička (realna) ili pak procijenjena informacija o uspješnosti rješavanja prethodno provedenog testa općeg znanja, kod ponovljenog ispitivanja sličnim testom. Adams i Adams (1) pak izvještavaju o poboljšanju točnosti procjenjivanja u situacijama kada je dana povratna informacija o točnosti procjene, a to je poboljšanje moguće prenijeti i na neke srodne zadatke.

U spomenutim studijama, eksperimentatori su pokušali trenirati sudionike u boljoj uspješnosti procjene točnih odgovora, dajući im informacije o točnosti njihovih procjena. Druge tehnike bile su pak osnovane na davanju tumačenja za razloge opredjeljenja za određene odgovore. Arke, Dawes i Christensen (4) su utvrdili da su ljudi ignoriraju visoku uvjerenost u točnost odgovora ukoliko vjeruju da su te korigirane procjene (na temelju

feedbacka) ionako u velikoj mjeri točne. Njihovo naknadno istraživanje, međutim, pokazalo je da korektivne povratne informacije o realnoj točnosti odgovora za visoko samopouzdanu grupu, bitno ne poboljšavaju točnost kasnijih procjena (5). Arke i sur. (5) su otkrili da do najvećeg smanjenja vjerovanja u točnost rezultata putem povratnih informacija dolazi do onih koji su bili izrazito uvjereni u točnost vlastitih odgovora, a rečeno im je da su zadatke rješavali loše. Oni su postajali izrazito nesamopouzdanji. Kod onih koji su loše rješavali zadatke, ali su bili toga i svjesni, povratna informacija nije dovela do značajne promjene u samopouzdanju.

Koriat, Lichtenstein i Fischhoff (19) su provjeravali da li je pretjerano samopouzdanje rezultat obrade informacija, kao što je prisjećanje (iz pamćenja), tijekom ili nakon procesa donošenja odluka. Pokazalo se da ljudi tendiraju biti pristrani u odnosu na afirmativne odgovore u zadacima višestrukog izbora. Navođenje razloga opredjeljenja za određene odgovore moglo je pomagati za sve vrste zadataka (kod kojih je razina pretjerane samouvjerenosti postala stoga manja), osim za one kod kojih je uvjerenost u točnost bila velika. Osobe pretražuju vlastita sjećanja u kojima nastoje doći do odgovora, a zatim traže dokaze za svoju uvjerenost u točnost odabranog odgovora (19). Rezultati pokazuju da su važan faktor razlozi koji su u suprotnosti s izabranim odgovorima. Ovi istraživači iz svojih nalaza zaključuju da će tehnike povećavanja točnosti procjena biti najučinkovitije ako potiču generiranje suprotnih dokaza, a potiskuju generiranje podržavajućih dokaza. Neki eksperimentatori su otkrili prirodni napredak u usklađivanju točnosti procjena, bez potrebe za povratnom informacijom iz vanjskog izvora. U zadacima u kojima sudionici procjenjuju točnost obavljenog zadatka više puta, ili zadaci u kojima je točnost njihovih procjena jasno vidljiva, samostalni feedback je skoro neizbježan. Razumijevanje kako samostalna povratna informacija djeluje je važno jer se očito događa tako često u svakodnevnim situacijama, gdje su povratne informacije iz drugih izvora nedostupne. Adams i Adams (1) su utvrdili da sudionici (učenici) koji su morali učiti određeno gradivo pokazuju manje pretjeranog samopouzdanja od učenika koji su učili slučajno (nisu ga namjerno trebali naučiti). Učenicima koji su učili gradivo s namjerom učenja usklađenost procjena se povećala učenjem, dok slučajnim učenicima nije. Izgleda da su učenici koji su namjerno učili bili više motivirani za praćenje vlastite učinkovitosti s ciljem poboljšanja, te su sami dali povratne informacije koje poboljšavaju vlastitu točnost procjene. Motivacija može imati ključnu ulogu u poboljšanju usklađivanja pouzdanja u vlastite procjene, pružanjem interne povratne informacije kroz povećanim praćenjem vlastite izvedbe. Paese i Sniezek (26) su pronašli da se pouzdanje u točnost procjena budućeg uspjeha kod igrača bejzbola povećava s praksom, bez bilo kakve povratne informacije. Premda do poboljšanja u izvedbi nije dolazilo, sudionici su izgleda vjerovali da ju moraju unaprijediti s praksom i povećali su svoju razinu samopouzdanja u procjene. Pretjerana samouvjerenost je porasla jer povratne informacije sudionicima nisu bile točne. Ako procjenjivači koji ne primaju povratne

informacije ne mogu poboljšati svoje samopouzdanje kroz samostalni feedback, pronalaze se razlike između grupa kojima je dana povratna informacija i onima kojima nije. Prema Lichtenstein i sur. (22), postoji mogućnost da sudionici u istraživanjima nisu bili motivirani da budu iskreni u svojim procjenama točnosti odgovora, jer su eksperimentalne situacije mogle različito nagrađivati ili kažnjavati poštenje. Tako suptilni pritisci mogu biti jaki razlozi različite usklađenosti nečije prosudbe. Arke i sur. (5) su utvrdili da predviđanje vrednovanja odgovora od strane vršnjaka utječe na smanjenje pogrešne procjene točnosti odgovora, što sugerira da motivacijski čimbenici utječu na samoprezentaciju. Socijalni pritisci mogu pokazivati utjecaj na stvarno samopouzdanje, a takvi pritisci mogu imati različite učinke na različite ljude. Na primjer, razina samouvjerenosti koje pokazuju žene u odnosu na muškarce vjerojatno situacijski ovisne, kao i ovisne o vrsti zadatka (20). Po Lenneyu (20), žene su manje samouvjerenе i daju niže procjene vlastite učinkovitosti u usporedbi s muškarcima, kad je povratna informacija o njihovoj izvedbi ili nejasna ili ne postoji. Lenney (20) tvrdi da kada su ljudi informirani o normama ili o pragu uspješnosti izvršenja zadatka, očekivanja žena imaju tendenciju biti smanjena. Autor navodi dokaze da socijalni faktori utječu na samopouzdanje žena. Također, zaključuje da situacijski faktori, uključujući i pojedince ili grupe s kojima su usporedbe provedene, utječu na samopouzdanje kod žena više nego muškaraca. Još jedan važan faktor koji utječe na izraženost samopouzdanja u vezi predviđanja koliko dobro će se izvršiti zadatak je podudarnost zadatka sa spolnom ulogom. Zadaci koji su predstavljeni kao spolna uloga, rezultirat će nižim očekivanjem uspjeha i nižim samopouzdanjem (30). Lenney (20) tvrdi da žene nemaju univerzalno nisko samopouzdanje kod svih vrsta zadataka, pa tako ni nepromjenjivo niže samopouzdanje, ali kaže da "društveni faktori utječu na ženinu stvarnu razinu samopouzdanja". To bi moglo imati posljedice za žene u smislu uspjeha i postignuća, što zaslužuje daljnja istraživanja. U svakodnevnom životu, zadaci su često «mješavina» teških i lakih komponenti, a time i se ne mogu procijeniti kao jedni ili drugi. Prekomjerno ili nisko samopouzdanje pojavljuje se u svakodnevnom životu. Radi se o kombinaciji motivacijskih faktora povezanih sa samoprezentacijom i neizvjesnosti procjene o razini težine zadatka, što dovodi do poteškoća pogrešne procjene njihove točnosti.

Samopouzdanje i pretjerano samopouzdanje važni su konstrukti i za područje sporta.

Primjerice, Mahoney i Avenir (23) utvrdili su da su sportaši kvalifikanti za Olimpijadu 1976. bili statistički značajno samopouzdaniji od nekvalifikanata, dok je Feltz (13) pronašla korelaciju ,54 između samopouzdanja i sportskog uspjeha, ali je u tom istraživanju cjelini odnos samopouzdanja i sportskog uspjeha recipročan. Samopouzdanje djeluje na izvedbu smanjujući anksioznost a povećavajući pozitivna očekivanja uspjeha, što povećava motiviranost sportaša i eliminira distraktore negativnih misli i samopodcjenjivanja (12). Međutim, postoje tri vrste samopouzdanja: skromnost, optimalno samopouzdanje i pretjerano samopouzdanje (8, 18, 24, 25).

Pretjerano samopouzdanje povezano je s lošijim uspjehom, iz dva razloga: inflacije samopouzdanja i lažnog samopouzdanja. Oni s inflacijom samopouzdanja su ljudi koji vjeruju da su bolji nego što stvarno jesu i imaju „napumpano” mišljenje o sebi i svojim sposobnostima. Oni precjenjuju svoje sposobnosti, dok podcjenjuju vještine svojih protivnika. Često su uistinu kompetentni, ali nisu adekvatno pripremljeni (12). Lažno samopouzdanje samouvjerenosti djeluje izvana, ali iznutra kriju strah neuspjeha i stvarno su skromni, nisko samopouzdanje. Pretvaraju se da su drski, samosvjesni i arogantni, imaju poteškoću priznati pogreške i imaju puno izgovora. Teški su za rad trenera, jer izbjegavaju prihvatiti odgovornost za pogreške. Dobro se trenažno pripremaju, ali nedostaje im kompetencije da budu uspješni (12).

Dakle, pretjerano samopouzdanje može se promatrati i kao posljedica djelovanja obrambenih mehanizama ličnosti i kao posljedica niza faktora koji djeluju na percepciju pojedinčeve učinkovitosti. U ovom istraživanju smo definirali „utilitarni” koncept pretjeranog samopouzdanja koji nije direktno povezan niti s obrambenim mehanizmima ličnosti, niti s faktorima koji utječu na precjenjivanje uspješnosti rješavanja zadatka. Koncept pretjeranog samopouzdanja koji smo nastojali definirati utemeljen je na stavovima prema sebi samom, drugim ljudima, te percepciji vlastite kompetentnosti u situacijama iz svakodnevnog života. Naime, takav bi nam koncept mogao omogućiti uvid u nepoželjno nerealno (visoko) samopouzdanje, koje se može odraziti i na djelomičnu inhibiciju razvoja ličnosti i na lošiju učinkovitost pojedinca u nizu životnih aktivnosti, pa tako i u području sporta.

Na temelju uvida u zastupljenost pretjeranog samopouzdanja kod pojedinca, možemo pokušati utjecati na korekciju njegovih nepoželjnih efekata (prvenstveno lošijeg postignuća), u području sporta prvenstveno prilagodбом metoda trenažnog rada, psihološkim savjetovanjem, promjenom zadaća koje se pred pojedinca postavljaju.

Problemi istraživanja bili su:

1. Utvrditi osnovne deskriptivne karakteristike čestica preliminarne verzije upitnika za mjerenje pretjeranog samopouzdanja.
2. Utvrditi temeljne metrijske karakteristike upitnika za mjerenje pretjeranog samopouzdanja.
3. Utvrditi u kolikoj mjeri upitnik za mjerenje pretjeranog samopouzdanja razlikuje sudionike u odnosu na stupanj stručne spreme te spol.
4. Utvrditi u kolikoj mjeri upitnik za mjerenje pretjeranog samopouzdanja povezan s varijablama dob te radni staž.

METODE RADA

Ispitanici

Ispitan je prigodni uzorak sudionika oba spola, dobi od 20 do 76 godina, heterogenih zanimanja te stupnjeva obrazovanja (N = 197), od toga 49 muškaraca te 148 žena.

U odnosu na stupanj stručne spreme, 30 sudionika bilo je srednje stručne spreme, 40 više stručne spreme, 127 visoke stručne spreme. dok ih 16 imalo magisterij odnosno doktorat. Među sudionicima bilo je čak 52 psihologa, 44 odgajatelja te 44 sudionika koji su diplomirali na drugim društveno-humanističkim studijima (sociolozi, defektolozi, liječnici, pedagozi), 26 ekonomista i pravnika te 31 inženjer elektrotehnike odnosno prometnih znanosti.

Instrumenti

Upitnik pretjeranog samopouzdanja (UPS) sastavio je autor, za potrebe ovog istraživanja, a na temelju opisanih teorijskih polazišta.

Uz varijable koje su zapravo čestice Upitnika UPS, prikupljeni su i podaci o demografskim varijablama: spol te kronološka dob sudionika, vrsta završenog studija, duljina radnog staža, stupanj stručne spreme (srednja stručna sprema =1, viša stručna sprema =2, visoka stručna sprema, magisterij/doktorat =3). Upitnik UPS sastojao se inicijalno od 18 čestica (tablica 1) s tvrdnjama za koje je trebalo procijeniti slaganje sa sadržajem tvrdnji na skali Likertova tipa od pet stupnjeva: od «uopće se ne slažem» (1) do «u potpunosti se slažem» (5). Ukupni rezultat u Upitniku UPS definiran je kao jednostavna linearna kombinacija svih čestica finalne forme upitnika, a rezultati po dimenzijama upitnika jednostavne su linearne kombinacije čestica koje definiraju pojedinu dimenziju (faktore dobivene faktorskom analizom).

Postupak

Upitnik UPS poslan je tijekom ljeta 2007. godine putem e-maila većem broju ljudi, koji su imali instrukciju ispuniti upitnik prema uputama: sudionici su imali zadatak iskazati u kolikoj se mjeri slažu sa sadržajem pojedinih tvrdnji. Također, sudionici su imali instrukciju prosljediti upitnik svojim poznanicima. Istraživanje je provedeno s garantiranom anonimnošću te znanstvenom svrhom istraživanja. Obrada rezultata provedena je pomoću statističkog programa SPSS 10. Za utvrđivanje faktorske strukture upitnika, korištena je analiza glavnih komponenti, s varimax rotacijom, koristeći Kaiser-Guttmanov kriterij za utvrđivanje broj faktora.

REZULTATI I DISKUSIJA

Inicijalno su utvrđene aritmetičke sredine te standardna raspršenja za sve čestice Upitnika pretjeranog samopouzdanja te demografske varijable ispitanog uzorka (tablica 1). Utvrdili smo da su dvije čestice izrazito malo diskriminativne (a imaju i približno najveće aritmetičke sredine), te su one stoga i izostavljene iz daljnjih analiza. Riječ je o česticama «Ja sam poštena osoba», te «Pravedno postupam prema ljudima oko sebe». Za veći broj čestica upitnika rezultati su iznadprosječni, dakle veći od teorijskog prosjeka koji iznosi 3,00 što može ukazivati na iznadprosječnu razinu samopouzdanja cjelokupnog uzorka, u prosjeku. Dakle, finalna verzija upitnika, koja je dalje analizirana, sastojala se od 16 čestica.

Tablica 1. Deskriptivne karakteristike za demografske varijable te za čestice Upitnika pretjeranog samopouzdanja u preliminarnoj verziji

Table 1. Descriptive characteristics for demographic variables and for the items of the Over-confidence Questionnaire in preliminary version

Varijable	Aritmetička sredina	Std. Devijacija	Skewness	Kurtosis
kronološka dob	37,85	10,10	,47	-,14
duljina radnog staža	13,31	10,77	,43	-1,05
stručna sprema	2,49	,75	-1,07	-,38
spol	1,75	,43	-1,17	-,63
Siguran sam vozač automobila	3,64	1,10	-,86	,41
Mogu postići vrhunske rezultate u bilo čemu, ukoliko se uistinu potrudim	3,54	,92	-,50	,31
Imam naglašen smisao za humor	3,50	,96	-,33	-,17
Ne sumnjam u svoje važne odluke	3,71	,96	-,59	,19
Dobar/dobra sam u seksu	3,64	,75	-,13	,16
Moja inteligencija je iznad prosjeka	3,72	,87	-,37	,22
U životu ne žalim ni za čim	3,31	1,14	-,38	-,66
Pravedno postupam prema ljudima oko sebe	4,09	,75	-,66	,44
Kad dođem u novu sredinu, brzo joj se prilagodim	3,82	,98	-,45	-,64
Ja sam poštena osoba	4,39	,70	-,70	-,68
Ja sam bitno drugačiji/a od ostalih ljudi oko mene	2,92	1,05	-,13	-,44
Omiljen/a sam u društvu	3,54	,79	-,47	,63
Vjerujem da bih svojim suradnicima značajno nedostajao/la, ako otiđem raditi negdje drugdje	3,08	1,05	-,21	-,35
Znam da netko od ljudi s kojima sam blizak ne može zamisliti život bez mene	3,73	1,31	-,66	-,78
Imam naglašeni seksualni nagon u odnosu na vršnjake	2,57	1,16	,14	-,88
Može se reći da sam vrlo iskren/a prema ljudima	4,13	,84	-,86	,56
Mogu pridobiti bilo kakvog ljubavnog partnera, uz pravi pristup i upornost	2,70	1,19	,23	-,80
Ljudi oko mene me smatraju neobičnim	2,68	1,18	,06	-,92

Da bi se utvrdile metrijske karakteristike adekvatnosti korelacijske matrice nužne za provedbu faktorske analize, provedeni su Kaiser Meyer Olkinov i Bartlettov test. Rezultati su pokazali značajnu vrijednost χ^2 -testa ($p < ,01$) za ispitani uzorak sudionika. Pokazalo se

da je oko 70 % korelacija determinirano dobivenim faktorima te da su matrice pogodne za faktorizaciju. U tablici 2 vidljivo je da su ekstrahirane tri glavne komponente koje prije rotacije zajedno tumače oko 41 % ukupne varijance.

Tablica 2. Analiza glavnih komponenti Upitnika pretjeranog samopouzdanja prije rotacije, karakteristični korjenovi i postotak objašnjene varijance

Table 2. Analysis of major components for the Over-confidence Questionnaire before the rotation, the characteristic roots and the percentage of explained variance

Čestice upitnika	Komponente		
	1	2	3
Omiljen/a sam u društvu	,71	-,23	,11
Imam naglašen smisao za humor	,64	,05	,01
Kad dođem u novu sredinu, brzo joj se prilagodim	,60	-,26	,05
Mogu postići vrhunske rezultate u bilo čemu, ukoliko se uistinu potrudim	,57	,09	-,12
Vjerujem da bih svojim suradnicima značajno nedostajao/la, ako otiđem raditi negdje drugdje	,55	-,27	-,19
Dobar/dobra sam u seksu	,51	,06	-,41
Mogu pridobiti bilo kakvog ljubavnog partnera, uz pravi pristup i upornost	,48	,34	-,26
Moja inteligencija je iznad prosjeka	,45	,19	,14

Ne sumnjam u svoje važne odluke	,43	-,25	,35
Znam da netko od ljudi s kojima sam blizak ne može zamisliti život bez mene	,41	-,24	,02
U životu ne žalim ni za čim	,37	-,26	,36
Ljudi oko mene me smatraju neobičnim	,27	,78	,26
Ja sam bitno drugačiji/a od ostalih ljudi oko mene	,32	,71	,35
Imam naglašeni seksualni nagon u odnosu na vršnjake	,31	,22	-,65
Može se reći da sam vrlo iskren/a prema ljudima	,31	,09	,33
Siguran sam vozač automobila	,16	,01	-,26
Karakteristični korjenovi	3,45	1,73	1,36
% objašnjene varijance	21,53	10,80	8,50

Nakon varimax rotacije, prvi je faktor saturiran s osam čestica i tumači oko 17 % zajedničke varijance. Na temelju sadržaja čestica koje ga definiraju, nazvan je «ekstrinzična samouvjerenost» (o sebi), dakle pozitivna slika o sebi, ali vjerojatno bitno odstupajuća u odnosu na realnost. Primjerice, osoba precjenjuje vlastito afektivno značenje i socijalne kompetencije u odnosu na druge ljude, koje su u stvarnosti većim dijelom uvjetovane interaktivno. Drugi faktor saturiran je s pet čestica i

tumači približno 13 % zajedničke varijance. Sadržaj čestica koje ga definiraju odnosi se na vjerovanje u moć koju pojedinac posjeduje, na području intimnih međuljudskih odnosa, ali i općenito (vožnja, vrhunski rezultati u «bilo čemu»). Treći faktor saturiran je samo s tri čestice i tumači približno 12 % zajedničke varijance. Sve tri čestice opisuju karakteristike po kojima se pojedinac razlikuje od drugih ljudi iz svog okruženja.

Tablica 3. Analiza glavnih komponenti Upitnika pretjeranog samopouzdanja nakon varimax rotacije; korelacije varijabli s varimax faktorima; karakteristični korjenovi i postotak objašnjene varijance nakon rotacije te kvadrati multiple korelacije (komunaliteti) varijabli

Table 3. Analysis of major components for the Over-confidence Questionnaire after varimax rotation, variables correlated with varimax factors, characteristic roots and the percentage of variance explained after rotation and squared multiple correlations (comunalities) for the variables

Čestice upitnika	Komponente			Komunaliteti
	1	2	3	
Omiljen/a sam u društvu	,69	,27	,07	,56
Ne sumnjam u svoje važne odluke	,60	-,08	-,05	,37
Kad dođem u novu sredinu, brzo joj se prilagodim	,60	,25	-,01	,43
U životu ne žalim ni za čim	,56	-,13	,02	,33
Imam naglašen smisao za humor	,51	,34	,17	,41
Vjerujem da bih svojim suradnicima značajno nedostajao/la, ako otiđem raditi negdje drugdje	,47	,43	-,13	,42
Znam da netko od ljudi s kojima sam blizak ne može zamisliti život bez mene	,44	,17	-,06	,23
Može se reći da sam vrlo iskren/a prema ljudima	,43	-,12	,14	,21
Imam naglašeni seksualni nagon u odnosu na vršnjake	-,15	,74	,05	,57
Dobar/dobra sam u seksu	,18	,62	,07	,43
Mogu pridobiti bilo kakvog ljubavnog partnera, uz pravi pristup i upornost	,09	,53	,36	,42
Mogu postići vrhunske rezultate u bilo čemu, ukoliko se uistinu potrudim	,34	,42	,22	,34
Siguran sam vozač automobila	,01	,30	,05	,09
Ljudi oko mene me smatraju neobičnim	-,05	,04	,86	,75
Ja sam bitno drugačiji/a od ostalih ljudi oko mene	,06	-,01	,85	,73
Moja inteligencija je iznad prosjeka	,31	,16	,36	,25
Karakteristični korjenovi	2,66	2,01	1,86	
% objašnjene varijance	16,62	12,57	11,63	40,83

Na temelju faktorizacije, definirane su i tri dimenzije (skale) Upitnika pretjeranog samopouzdanja, kao jednostavne linearne kombinacije čestica koje ih definiraju. Sve tri dimenzije pokazale su zadovoljavajuću pouzdanost (Cronbach's alpha koeficijenti od ,53 do ,68). Upitnik u cjelini pokazao je zadovoljavajuću pouzdanost od ,73 (tablica 4). Dimenzija ekstrinzična samouvjerenost pokazala je najbolju pouzdanost, a dimenzija percepcija moći najslabiju. Uvidom u vrijednosti koeficijenta pouzdanosti, koje variraju od vrlo niskih (percepcija moći) do niskih do srednje visokih ali zadovoljavajućih (ekstrinzična samouvjerenost, percipirana različitost), možemo pretpostaviti barem dvije stvari. Ponajprije, vjerojatno je da je pretjerano samopouzdanje kompleksan konstrukt, čiji se aspekti mogu na različite načine operacionalizirati. S druge strane, vjerojatno je da bismo u budućim istraživanjima trebali generirati veći broj čestica

koje potencijalno određuju pojedinu dimenziju pretjeranog samopouzdanja, čime bismo mogli dobiti potencijalno pouzdaniji i valjaniji mjerni instrument. U tom kontekstu, treba imati na umu da više pažnje treba pridati u ovom istraživanju manje pouzdanim, a vjerojatno i u pogledu mogućnosti operacionalizacije kompleksnijim dimenzijama (percepcija moći).

Usporedimo li relativne prosječne vrijednosti aritmetičkih sredina, dimenzija najveći prosječni rezultati dobiveni su za dimenziju ekstrinzična samouvjerenost (3,60), pa za percepciju moći (3,22), dok je prosjek najmanju za percipiranu različitost (3,11). To može ukazivati i na obilježja društvenih vrijednosti, npr. da je poželjnije imati pozitivnu sliku o sebi i o vlastitoj kompetentnosti (makar i pretjerano), nego biti percipiran kao različit

Tablica 4. Pouzdanost pojedinih dimenzija Upitnika pretjeranog samopouzdanja te mjernog instrumenta u cjelini
Table 4. Reliability of each dimension for the Over-confidence Questionnaire and of the measuring instrument as a whole

Varijable	Aritmetička sredina	Std. Devijacija	Pouzdanost (Cronbach's α)
ekstrinzična samouvjerenost	28,80	4,52	,68
percipirana različitost	9,32	2,35	,62
percepcija moći	16,10	3,06	,53
ukupni rezultat	54,22	7,19	,73

Nakon utvrđivanja pouzdanosti, izračunate su i međusobne povezanosti pojedinih dimenzija Upitnika pretjeranog samopouzdanja te bruto-rezultata u mjernom instrumentu (tablica 5). Rezultati su pokazali da su dimenzije međusobno kao i ukupni rezultat u upitniku statistički značajno pozitivno povezani (raspon korelacija

od ,18 do ,82). Dakle, moguće je da je pretjerano samopouzdanje (definirano onim što ovaj mjerni instrument mjeri) jedinstven konstrukt. Najmanje su međusobno povezane dimenzije ekstrinzična samouvjerenost i percipirana različitost, a najviše ekstrinzična samouvjerenost i percepcija moći..

Tablica 5. Interkorelacije (Pearson) dimenzija Upitnika pretjeranog samopouzdanja te bruto-rezultata u mjernom instrumentu

Table 5. Intercorrelations (Pearson) between the dimensions of the Over-confidence Questionnaire

Varijable	ekstrinzična samouvjerenost	percipirana različitost	percepcija moći	ukupni rezultat
ekstrinzična samouvjerenost	1,00	,18**	,34**	,82**
percipirana različitost		1,00	,29**	,53**
percepcija moći			1,00	,72**
ukupni rezultat				1,00

** - značajnost povezanosti uz $p < ,01$

Nakon toga, izračunali smo povezanosti između demografskih varijabli i dimenzija Upitnika pretjeranog samopouzdanja te bruto-rezultata u mjernom instrumentu (tablica 6). Rezultati su pokazali da značajnih povezanosti između niti jednog para demografskih varijabli i

dimenzija upitnika niti ukupnog rezultata zapravo nema. Dakle, vjerojatno je da mjereni konstrukt nije povezan niti sa stručnom spremom, niti s kronološkom dobi, niti s duljinom radnog staža sudionika.

Tablica 6. Spearmanove rang-korelacije između demografskih varijabli i dimenzija Upitnika pretjeranog samopouzdanja te bruto-rezultata u mjernom instrumentu

Table 6. Spearman rank correlations between demographic variables and the dimensions of the Over-confidence Questionnaire

Varijable	ekstrinzična samouvjerenost	percipirana različitost	percepcija moći	ukupni rezultat
kronološka dob	,00	,00	-,12	-,07
duljina radnog staža	,01	-,05	-,12	-,08

Potom smo ispitivali postoje li razlike između sudionika u dimenzijama Upitnika pretjeranog samopouzdanja u odnosu na nezavisnu varijablu stručne spreme sudionika. Utvrdili smo da ne postoji statistički značajna diskriminacijska funkcija koja bi razlikovala skupine sudionika sa srednjom, višom odnosno visokom

stručnom spremom, u odnosu na tri dimenzije upitnika (tablica 7). I u pojedinačnim analizama (analize varijance), utvrdili smo da značajna razlika između sudionika različite stručne spreme ne postoji niti u jednoj dimenziji Upitnika pretjeranog samopouzdanja.

Tablica 7. Diskriminacijska analiza dimenzija Upitnika pretjeranog samopouzdanja u odnosu na nezavisnu varijablu stručna sprema

Table 7. Discriminatory analysis of the dimensions of the Over-confidence Questionnaire in relation to the independent variable education level

stručna sprema	Skala	Aritmetička sredina	Std. Devijacija	Diskriminacijska funkcija
srednja stručna sprema	ekstrinzična samouvjerenost	29,20	4,21	
	percipirana različitost	9,23	2,31	
	percepcija moći	16,30	3,46	
viša stručna sprema	ekstrinzična samouvjerenost	28,93	4,01	
	percipirana različitost	8,58	2,15	
	percepcija moći	15,30	2,61	
visoka stručna sprema	ekstrinzična samouvjerenost	28,67	4,76	
	percipirana različitost	9,57	2,38	
	percepcija moći	16,31	3,08	

Zatim smo ispitivali postoje li razlike između sudionika u dimenzijama Upitnika pretjeranog samopouzdanja u odnosu na nezavisnu varijablu spol sudionika. Utvrdili smo da postoji statistički značajna

diskriminacijska funkcija ($\lambda = ,94$; $p < ,01$) koja razlikuje sudionike i sudionice, u odnosu na tri dimenzije upitnika (tablica 8).

Tablica 8. Diskriminacijska analiza dimenzija Upitnika pretjeranog samopouzdanja u odnosu na nezavisnu varijablu spol

Table 8. Discriminatory analysis of the dimensions of the Over-confidence Questionnaire in relation to the independent variable sex

spol	Skala	Aritmetička sredina	Std. Devijacija	Diskriminacijska funkcija
muški	ekstrinzična samouvjerenost	27,39	4,22	Wilksova $\lambda = ,94$ F = 12,05 p > ,01
	percipirana različitost	9,45	2,52	
	percepcija moći	16,59	3,12	
ženski	ekstrinzična samouvjerenost	29,27	4,53	
	percipirana različitost	9,28	2,30	
	percepcija moći	15,94	3,04	

To je vidljivo i u razlikama među centroidima grupa (-,44 za muškarce a ,15 za žene). U tablici 9 vidljivo je da dimenzija ekstrinzična samouvjerenost najbolje diskriminira sudionike različitog spola, i to u smislu većih prosječnih rezultata za sudionice.

Tablica 9. Korelacije sa standardiziranom kanoničkom diskriminacijskom funkcijom za dimenzije Upitnika pretjeranog samopouzdanja u odnosu na nezavisnu varijablu spol
Table 9. Correlations with the standardized canonical function discrimination function for the dimensions of the Over-confidence Questionnaire in relation to the independent variable sex

Diskriminirajuće varijable	Standardizirana kanonička diskriminacijska funkcija
ekstrinzična samouvjerenost	,72**
percepcija moći	-,37
percipirana različitost	-,13

U tablici 10 vidljivo je da je broj točno klasificiranih slučajeva na temelju diskriminacijske funkcije za dimenzije Upitnika pretjeranog samopouzdanja u odnosu na varijablu spol 60,4 %.

Tablica 10. Broj točno klasificiranih slučajeva na temelju diskriminacijske funkcije za dimenzije Upitnika pretjeranog samopouzdanja u odnosu na nezavisnu varijablu spol
Table 10. Number of correctly classified cases on the basis of discriminatory features for the dimensions of the Over-confidence Questionnaire in relation to the independent variable sex

spol	Prognozirana grupna pripadnost		Zajedno
	muškarci	žene	
muškarci	59,2 % (29)	40,8 % (20)	100 % (49)
žene	39,2 % (58)	60,8 % (90)	100 % (148)
Ukupno	60,4 %		100 % (197)

Rezultati (osobito metrijske karakteristike upitnika) su pokazali da je konstrukt pretjeranog samopouzdanja uspješno operacionaliziran, na „eklektički“ način, dakle kao obrambeni mehanizam ličnosti i nerealni stupanj uvjerenosti u točnost uspješnosti izvršavanja zadataka. Usporedi li se konstrukt pretjeranog samopouzdanja s podacima iz literature, može se pretpostaviti da ovako definiran koncept nije povezan na isti način sa socio-ekonomskim statusom (20), niti s kronološkom dobi (31, 32), kao što je to slučaj kod obrambenih mehanizama ličnosti. Naime, u našem istraživanju povezanost s ovim varijablama je praktički nulta. Jedina razlika koja je statistički značajna, u odnosu na relevantne varijable koje smo ispitivali, pronađena je kod spola, i to u smislu

naglašenijeg pretjeranog samopouzdanja kod sudionica. Takav smo rezultat mogli u određenoj mjeri i očekivati, budući da su žene sklonije koristiti neurotične mehanizme obrane ličnosti, među kojima je i reaktivna formacija, koja vjerojatno dominira u ovako definiranom konceptu pretjeranog samopouzdanja (30). S druge strane, činjenica da je razlika dominantno uvjetovana značajnom razlikom između sudionika i sudionica u dimenziji ekstrinzično samopouzdanje, i to u smislu veće pretjerane samouvjerenosti žena, vjerojatno je da se ova razlika i može objasniti češćim korištenjem neurotičnih mehanizama obrane kod žena. S druge strane, radi se o tipično socijalnom aspektu, na koji su žene puno osjetljivije (19).

Kao prednost ovog istraživanja mogla bi se istaknuti činjenica da smo dobili relativno metrijski kvalitetan mjerni instrument, koji potencijalno može omogućiti uspostavljanje relacije ovog konstrukta s uspjehom u sportu, ali i u postignuću na poslu, školskim zadacima, itd. U području sporta, ovaj koncept može istovremeno reflektirati obje vrste pretjeranog samopouzdanja, koje je opisala Feltz (13): inflaciju samopouzdanja i lažno samopouzdanje. S druge strane, prednost ovog koncepta može biti upravo u njegovoj indirektnosti: s obzirom da nije direktno povezan sa sportom, niti s konkretnim aktivnostima postignuća, možda je veća vjerojatnost da će sudionici na upitniku davati vjerodostojnije (manje društveno poželjne) odgovore.

Nedostatak istraživanja jest činjenica da bi upitnik trebalo provjeriti na specifičnijim i reprezentativnijim (slučajnim) uzorcima sudionika, jer je u ovom istraživanju broj sudionika bio relativno mali, a uzorak nije bio slučajan. Primjerice, dobro bi bilo ispitati specifičnu populaciju sportaša, ili zaposlenika u određenom sektoru, i pronaći relacije mjerenog pretjeranog samopouzdanja s radnim učinkom odnosno sportskim postignućem. Dakle, moguće su daljnje dorade mjernog instrumenta. Također, u svrhu njegove validacije, potencijalno bi korisno bilo usporediti kako se po uratku u upitniku razlikuju manje i više uspješni pojedinci, u različitim vrstama zadataka (radni učinak na poslu, sportsko postignuće, itd.) te psihički «zdrava» populacija u odnosu na ljude koji posjeduju različita odstupanja u tom pogledu.

Međutim, praktične implikacije istraživanja mogu se u području sporta prvenstveno odnositi na praktični rad trenera. Utvrđivanjem iznadprosječnog pretjeranog samopouzdanja, mogu se sportašima dati smjernice za intenzivniji trenažni rad, savjetovanje sa sportskim psihologom, redefiniranje očekivanja u odnosu na sportsko natjecanje, i slično.

ZAKLJUČCI

Utvrđene su osnovne deskriptivne karakteristike čestica preliminarne verzije upitnika za mjerenje pretjeranog samopouzdanja, te je na temelju koeficijenata relativnog varijabiliteta preliminarne verzija reducirana na ukupno 16 čestica.

Upitnik za mjerenje pretjeranog samopouzdanja pokazao je zadovoljavajuću pouzdanost, dok tri ekstrahirana faktora pretjeranog samopouzdanja tumače ukupno 41 % ukupne varijance. Dimenzije upitnika su

međusobno značajno i pozitivno povezane, kao i s ukupnim rezultatom u upitniku.

Upitnik za mjerenje pretjeranog samopouzdanja statistički značajno razlikuje sudionike u odnosu na spol (dimenzija ekstrinzična samouvjerenost), ali ne i u odnosu na stupanj stručne spreme.

Upitnik za mjerenje pretjeranog samopouzdanja nije povezan s demografskim varijablama (dob te radni staž). Sugerirane su i smjernice za buduća istraživanja, te primjena konstrukta u području kineziologije.

Literatura

1. Adams, JK, Adams, PA. Realism of confidence judgments. *Psychol Rev*, 1961; 68: 33-45.
2. American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-III-R). Washington, DC: American Psychiatric Association, 1987.
3. Ames, S, Carlson, G, Goodwin, F. Ego defense patterns in manic-depressive illness. *Am J Psychiatry*, 1974; 131: 803-7.
4. Arke, HR, Dawes, RM, Christensen, C. Factors influencing the use of a decision rule in a probabilistic task. *Organ Behav Hum Decis Process*, 1986; 37: 93-110.
5. Arke, HR, Christensen, C, Lai, C, Blumer, C. Two methods of reducing overconfidence. *Organ Behav Hum Decis Process*, 1987; 39: 133-44.
6. Brody, L, Rozek, MK, Muten, E. Age, sex and individual differences in children defensive styles. *J Clin Child Psychol*, 1985; 14: 132-8.
7. Butler, S. *Macquarie Dictionary*. Sydney, Australia: Macquarie Dictionary Publishers, 5. izd., 2009.
8. Campbell, WK, Goodie, AS. Narcissism, Confidence, and Risk Attitude. *J. Behav. Dec. Making*, 2004; 17: 297-311.
9. Cox, RH. *Psihologija sporta – koncepti i primjene*. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2005.
10. Cramer, P. The development of defense mechanisms: Theory, research and assessment. New York: Springer-Verlag, 1991.
11. Cramer, P. The development of defenses. *J Pers*, 1987; 55: 597-612.
12. Feldman, S, Araujo, KB, Steincr, H. Defense mechanisms in adolescents as function of ages, sex and mental health status. *J. Am. Child Adolesc. Psychiatry* 1996; 34: 1344-54.
13. Feltz, DL. Self-confidence and sports performance. *Exerc Sport Sci Rev*, 1988; 16: 151-66.
14. Fischhoff, B. Debiasing. U: Kahneman, D, Slavic P, Tversky A ur. *Judgment under uncertainty: Heuristics and biases*. New York: Cambridge University Press, 1982; 422-44.
15. Gigerenzer, G, Hoffrage, U, Kleinbolting, H. Probabilistic mental models: A Brunswikian theory of confidence. *Psychol Rev*, 1991; 98: 506-28.
16. Gigerenzer, G. From tools to theories: A heuristic of discovery in cognitive psychology. *Psychol Rev*, 1991; 98: 254-67.
17. Haan, N. *Coping and defending*. New York: Academic Press, 1977.
18. Hoelzl, E, Rustichini, A. Overconfident: do you put your money on it? *Economic Journal*, 2005; 115: 305-18.
19. Koriat, A, Lichtenstein, S, Fischhoff, B. Reasons for confidence. *J Exp Psychol Learn Mem Cogn*, 1980; 6: 107-118.
20. Lenney, E. Women's self-confidence in achievement settings. *Psychol Bull*, 1977; 84: 1-13.
21. Lichtenstein, S, Fischhoff, B, Phillips, LD. Calibration of probabilities. The state of the art to 1980. U: Kahneman D, Slavic P, Tversky A ur. *Judgment under uncertainty: Heuristics und biases*. New York: Cambridge University Press, 1982; 306-34.
22. Lichtenstein, S, Fischhoff, B. Training for calibration. *Organ Behav Hum Perform*, 1980; 26: 149-71.
23. Mahoney, MJ, Avenier, M. Psychology of the elite athlete: An exploratory study. *Cognit Ther Res*, 1977; 1: 135-11.
24. Maruyama, A. Influence of Over-and Underconfidence on Marriage Market. *Skinuto* 12.5.2011. s: <http://ideas.repec.org/p/kgu/wpaper/36.html>
25. Moore, DA, Cain, DM. Overconfidence and underconfidence: When and why people underestimate (and overestimate) the competition. *Organ Behav Hum Decis Process*; 2007; 103(2): 197-213.
26. Paese, PW, Sniezek, JA. Influences on the appropriateness of confidence judgment: Practice, effort, information and decision making. *Organ Behav Hum Decis Process* 1991; 48: 100-30.
27. Plutchik, R, Kellerman, H, Conte, HR. The structural theory of ego defense and emotions. U: Izardi LE ur. *Emotions in personality and psychopathology*. New York: Plenum Press, 1979.
28. Pulford, BD, Colman, AM. Overconfidence, base rates, and outcome positivity/negativity of predicted events. *Br J Psychol*, 1996; 87: 431-45.
29. Pulford, BD, Colman, AM. Overconfidence: Feedback and item difficulty effects. *Pers Individ Dif*, 1997; 23(1): 125-33.
30. Sharp, GL, Cutler, BL, Penrod, SD. Performance feedback improves the resolution of confidence Judgments. *Organ Behav Hum Decis Process*, 1988; 42: 271-83.
31. Stein, AH, Pohly, SR, Mueller, E. The influence of masculine, feminine, and neutral tasks on children's achievement behavior, expectancies of success, and attainment values. *Child Development*, 1971; 42: 195-207.
32. Tuulio-Henriksson, A, Poikolainen, K, Aalto-Setälä, T, Lonqvist, J. Psychological defense styles in late adolescence and young adulthood: A follow-up study. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 1997; 36(8): 1148-53.
33. Vaillant, GE, Vaillant, C. Natural history of male psychological health: A 45-year study of predictors of successful aging at age 65. *Am J Psychiatry*, 1990; 147: 31-7.
34. Vaillant, GE. Natural history of male psychological health: The relation of choice of ego mechanism of defense to adult adjustment. *Arch Gen Psychiatry*, 1976; 33: 535-45.